

Міністерство освіти і науки України
Уманський національний університет садівництва

Кафедра соціально-гуманітарних і правових дисциплін

**Методичні вказівки
з курсу «Філософія» для
студентів початкового рівня
(короткого циклу) спеціальності
091 «Біологія»**

Методичні рекомендації для практичних занять для студентів спеціальності 091 Біологія освітнього рівня Молодший бакалавр / Укл. П.М. Ямчук. – Умань: Уманський НУС, 2022. – 52 с.

У методичних вказівках з курсу «Філософія» надано загальну програму дисципліни, тематику, плани лекційних та практичних занять, теми рефератів, питання для самоконтролю, базова та додаткова література для підготовки студентів спеціальності 091 Біологія освітнього рівня молодший бакалавр.

Методичні рекомендації затверджено на засіданні кафедри соціально гуманітарних і правових дисциплін (протокол № 4 від 06 жовтня 2022 р.)

Друкується за рішенням кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін (протокол № 4 від 06 жовтня 2022 р.) та науково-методичної комісії факультету плодоовочівництва, екології та захисту рослин (протокол № 3 від 07 жовтня 2022 р.).

ЗАГАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ»

Лекції – 22 години
Практичні заняття – 18 години
Самостійна робота – 50 години

Лекційний курс

№ з/п	Теми занять	Кількість годин
1	Філософія, її гуманістичний смисл та призначення	2
2	Філософія епох Античності, Середньовіччя і Відродження	2
3	Філософія Нового часу. Німецька класична філософія. Філософія марксизму	2
4	Філософія 19 - 20 століть	2
5	Філософська онтологія і гносеологія	2
6	Філософія людини та свідомості	4
7	Соціальна філософія та її предмет	4
8	Людина в середовищі культури і цивілізації	4

Практичні заняття

№ з/п	Теми семінарських занять	Кількість годин
1	Філософія, її гуманістичний смисл та призначення	2
2	Філософія епох Античності, Середньовіччя і Відродження	2
3	Філософія Нового часу. Німецька класична філософія. Філософія марксизму	2
4	Філософія 19 - 20 століть	2
5	Філософська онтологія і гносеологія	2
6	Філософія людини та свідомості	4
7	Соціальна філософія та її предмет	2
8	Людина в середовищі культури і цивілізації	2

РОЗДІЛ І

1. Тематика та плани практичних занять

Тема 1. Філософія, її гуманістичний смисл та призначення

План

1. *Філософія як духовна форма комунікації.*
2. *Філософія і світогляд.*
3. *Філософія і наука.*

Методичні рекомендації до заняття

При вивченні першого питання студент повинен усвідомити, що філософія – це інтегративна, найбільш загальна область наукового знання «про світ в цілому», про місце людини у світі та його відношенні до дійсності, а також й форма суспільної свідомості. Визначити предмет та джерела філософії як науки. Розглянути міфологію та релігію як джерела філософії. Уявити специфічність та особливості цих форм світогляду та суспільних форм свідомості.

Визначити значення поняття «світогляд» у філософському сенсі. Розглянути філософію та філософський світогляд як форму пізнання, яка прийшла на зміну міфології та релігії. Усвідомити, що світогляд – це духовно-практична форма освоєння світу, система знань, переконань, інтересів людини по відношенню до навколишнього світу та до себе. Виявити відмінності та особливості типів світогляду: життєвого (побутового), релігійного, філософського, наукового. Історичний взаємозв'язок філософії і науки. Принципові відмінності сучасного філософського і наукового світопізнання. Світоглядне значення сучасної науки.

Тема 2. Філософія епох Античності, Середньовіччя і Відродження

План

1. *Періодизація та характерні риси античної філософії.*
2. *Середньовічна філософія.*
3. *Філософська думка епохи Відродження.*

Методичні рекомендації до заняття

Виявити специфіку філософії як наукового знання та зв'язок її з іншими областями наукового знання. Студент повинен зрозуміти періодизація та характерні риси античної філософії. Космоцентризм і логоцентризм. Давньогрецька досократівська натурфілософія. Досократівські школи: мілетська, ефеська, елейська, піфагорійська, атомістська. Класичний період: софісти, Сократ, Платон, Арістотель. Філософія елліністичного і римського періодів: епікуреїзм, стоїцизм, кініки і скептики.

Відповідаючи на друге питання студент повинен знати ідейні джерела та основну проблематику християнської апологетики. Патристика. Основні принципи релігійно філософського світогляду. Теоцентризм, креаціонізм, провіденціалізм, есхатологізм. Реалізм, номіналізм, концептуалізм у схоластичній філософії IX - XIII ст. Взаємовідношення віри і розуму в пізній схоластиці.

По третьому питанню необхідно розглянути питання антропоцентризму та відродження філософії Античності. Відродження (Ренесанс) являло собою соціальний та ідейний рух XIV-XVI ст. у низці європейських країн, насамперед в Італії, що був спрямований проти християнської культури Середньовіччя і став перехідним етапом від останньої до культури Нового часу. Філософія в період Відродження перестала бути служницею теології. На протилежність античному космоцентризму філософія в цей час трактувалася пантеїстично. Концепції геліоцентричної наукової картини світу було відображено Г. Галілеєм, Дж. Бруно, І. Ньютоном, І. Кеплером.

Тема 3. Філософія Нового часу. Німецька класична філософія. Філософія марксизму

План

- 1. Особливості філософії Нового часу.***
- 2. Філософія французького Просвітництва.***
- 3. Особливості німецької класичної філософії.***

Методичні рекомендації до заняття

Вивчаючи перше питання студент повинен осмислити історично-науковий ракурс цього періоду. Машинне виробництво, яке поступово витісняє ремесло, потребувало розвитку точних знань про закономірності природи. Внаслідок цього перед суспільством постала проблема розробки методів, шляхів і прийомів вивчення природи. На цій основі формуються у філософії XVII століття два протилежні напрямки: емпіризм та раціоналізм. Механіцизм і нове розуміння свободи. Емпіризм Ф. Бекона і раціоналізм Р. Декарта. Гносеологічні та соціально-політичні концепції Т. Гоббса і Дж. Локка. Раціоналістичні концепції Б. Спінози і Г.В. Лейбніца. Суб'єктивна гносеологія Д. Берклі і Д. Юма.

По другому питанню потрібно розкрити, що таке раціоналізм як світоглядна спрямованість і методологія Просвітництва. Механістичний матеріалізм і сенсуалізм у поглядах філософів-просвітителів.

По третьому запитанню доцільно розглянути особливості німецької класичної філософії. „Коперніканський переворот” в гносеології І. Канта. Філософія діяльності Й.Г. Фіхте. Філософія тотожності Ф.В.Й. Шеллінга. Система і метод філософії Г.В.Ф. Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха. Марксистський матеріалізм. Гуманістичні тенденції філософії марксизму

Тема 4. Філософія 19 - 20 століть

План

- 1. Філософія життя*
- 2. Екзистенціальна філософія*
- 3. Філософські концепції позитивізму і прагматизму*
- 4. Філософія постмодернізму*

Методичні рекомендації до заняття

По першому питанню студент має знати, загальні поняття волюнтаризму, філософію А. Шопенгауера. Концепція „надлюдини” у філософії Ф. Ніцше: основні ідеї та поняття. Еволюція психоаналітичної філософії З. Фрейда. Інтуїтивізм А. Бергсона.

По другому питанню потрібно розкрити джерела сучасного екзистенціалізму. Феноменологічний метод М. Хайдеггера. Екзистенціалізм К. Ясперса. Проблема приреченості до свободи в філософії Ж.-П. Сартра. Проблема абсурдності людського буття у філософії А. Камю. Релігійна філософія неотомізму. Еволюціонізм Тейяра де Шардена. Релігійно-екзистенціальні погляди Г. Марселя.

По третьому запитанню доцільно розглянути проблеми методології наукового пізнання в трансформаціях позитивізму, неопозитивізму, постпозитивізму. Концепція істини в філософії прагматизму.

По четвертому питанню потрібно знати сенс та основні трактування поняття постмодерну, модерн та постмодерн. Основні течії у постмодерні. Філософія Ж. Дерріди, Ж. Делеза, Ф. Деймісона.

Тема 5. Філософська онтологія і гносеологія

План

1. *Онтологія як основа будь-якого філософствування*
2. *Основні завдання гносеології*

Методичні рекомендації до заняття

По першому питанню потрібно розглянути основні категорії онтології. Буття і небуття. Форми буття. Модуси небуття. Співвідношення категорії буття, світ, дійсність, об'єктивна реальність, суб'єктивна реальність. Матерія. Рух. Простір і час. Соціальний час і простір.

По другому питанню необхідно розглянути питання гносеологія: проблематика і основні концепції. Проблема суб'єкта і об'єкта пізнання, сутності і сенсу пізнання. Суб'єкт-об'єктна природа пізнання. Класифікація суб'єктів і об'єктів пізнання. Види пізнання. Єдність чуттєвого і раціонального пізнання. Проблема істини.

Тема 6. Філософія людини та свідомості

План

1. Історичні і методологічно-наукові різновиди антропології

2. Основні категорії феноменології як філософської теорії свідомості

Методичні рекомендації до заняття

По першому питанню студент повинен знати, що таке філософська антропологія, її завдання, функції і методи. Багатовимірність феномену людини. Людина як єдність біологічного, психічного і соціального. Фундаментальні якості людини: цілісність, абсолютна цінність, універсальність і унікальність.

Вивчаючи друге питання студент повинен знати визначення та особливості свідомості. Проблему свідомості в історії філософії. Структуру свідомості. Свідомість, мова, спілкування. Свідомість та несвідоме. Властивості ідеального

Тема 7. Соціальна філософія та її предмет

План

- 1. Основні засади філософського розуміння суспільства*
- 2. Форми організації суспільного буття*

Методичні рекомендації до заняття

Розбираючи перше питання студент повинен розглянути предмет, проблематику та загальні категорії соціальної філософії. Онтологію соціального. „Людина і суспільство” як основна проблема соціальної філософії. Функції соціальної філософії. Філософську методологію розуміння суспільства як складної багатофункціональної системи. Усі сфери суспільного життя як складові суспільного цілого.

По другому питанню слід ознайомитися, що таке суспільство та суспільні відносини. Елементарні складові суспільства. Соціальна стратифікація та мобільність. Малі та середні соціальні групи. Великі соціальні групи як основні суб'єкти суспільного розвитку.

Тема 8. Людина в середовищі культури і цивілізації

План

- 1. Смыслжиттєві орієнтації людини як потенції культурного самоздійснення*
- 2. Поняття цивілізації*

Методичні рекомендації до заняття

З цієї теми студент повинен знати основні поняття культури. Формування уявлень про культуру в історії філософії. Гуманістична сутність феномену культури. Місце людини в культурному середовищі. Співвідношення „Я” - „Інший” як фундамент культурного здійснення особистості.

Основні концепції цивілізаційного процесу. Структура цивілізації. Техніка як філософське поняття. Основні сфери технічності і цивілізованості сучасної людини. Глобальні проблеми сучасності.

2. Приблизна тематика рефератів для студентів

1. Філософія у системі духовної культури суспільства.
2. Особливості філософського мислення в культурних традиціях Стародавнього Сходу.
3. Структура філософського знання, його зв'язок з природознавством.
4. Єдність та відмінність філософських поглядів Сократа та Платона.
5. Філософські погляди Арістотеля.
6. Освіта у духовному житті Стародавньої Греції: академія Платона – ліцей Арістотеля.
7. Філософія та національна самосвідомість.
8. Релігійно-ідеологічна філософія Ф. Аквінського: докази Бога та вчення про дві істини.
9. Гуманістична спрямованість філософії епохи Відродження.
10. Філософсько-естетичні погляди Леонардо да Вінчі.
11. Природничо-наукові погляди Дж. Бруно, Г. Галілея та М. Коперника.
12. Особливості матеріалізму Нового часу, його зв'язок з природознавством.
13. Розвиток методології у філософії Нового Часу: Р. Декарт, Ф. Бекон.
14. Філософські погляди Лейбніца.
15. Проблема людини у філософії Б. Паскаля.
16. Теоретично-пізнавальні підстави філософії І. Канта.
17. Філософія Г. Гегеля як найвище досягнення німецької класичної філософії.
18. Антропологічний матеріалізм філософії Л. Фейєрбаха.
19. Становлення та розвиток філософської думки у Києво-Могилянській академії.
20. Вчення Г. Сковороди про загальну картину світу та «споріднену працю».
21. Філософські погляди П. Юркевича.
22. Буття як проблема філософського знання.
23. Розвиток вчення про матерію в історії філософсько-природознавчої думки.
24. Сучасна наука про склад та властивості матерії.
25. Основні концепції просторово-часової організації буття.
26. Філософські аспекти теорії відносності.
27. Походження та сутність свідомості.
28. Свідомість – мова – комунікація.
29. Інтелект, його структура та функції.
30. Поняття інформації: філософсько-кібернетичний аналіз.
31. Інтернет як форма комунікації у сучасному світі.
32. Сутність та основні елементи процесу пізнання.
33. Суспільно-історичний характер пізнання.
34. Діалектичний шлях процесу пізнання реального світу.
35. Логіка становлення наукового пізнання.
36. Істина як цінність у суспільній науці.
37. Творчість як соціальний феномен.
38. Методологічний інструментарій сучасного наукового пізнання.
39. Методи емпіричного пізнання.
40. Методи теоретичного пізнання.

41. Форми наукового пізнання.
42. Сутність системно-структурного підходу та його місце у сучасній науковій методології.
43. Синергетичний підхід у просторі сучасного природознавчого та філософського знання.
44. Наука як вид духовного виробництва.
45. Філософія та наука: історичні форми взаємозв'язку.
46. Взаємозв'язок природознавчого, технічного та філософського знання у сучасній науці.
47. Проблема комунікації у сучасній науці.
48. Типи наукової раціональності як предмет філософсько-методологічного дослідження.
49. Світоглядна цінність сучасної науки.
50. Системний аналіз філософських концепцій сутності суспільства.
51. Сутність та основні концепції культурологічного осмислення історії людства.
52. Структура формаційного розподілу історії людства.
53. Цивілізаційний вимір історії людства.
54. Особливості інформаційної моделі сучасної цивілізації.
55. Інформатизація суспільства як мегатренди інформаційної цивілізації.
56. Освіта у структурі духовних цінностей соціуму.
57. Моральний вектор освіти.
58. Поняття етики, її функції та місце в культурі людського буття.
59. Ідеологія як форма відображення соціальної дійсності.
60. Культура як об'єкт філософського дослідження.
61. Техніка, її сутність та роль у житті суспільства.
62. Аналіз впливу розвитку техніки та її наслідків на основі сфери життя суспільства.
63. Специфіка інженерного мислення та складові частини інженерної діяльності.
64. Діалог культур у сучасному світі та проблема збереження культурно-цивілізаційної ідентичності.
65. Сутність постмодернізму, його проблемне поле.
66. Поняття та сутність глобалізації. Особливості сучасних глобалізаційних процесів.
67. Глобальні проблеми людства у сучасному світі.
68. Діалог «Схід-Захід» як імператив глобалізуючої цивілізації.
69. Релігія як соціальне явище, її сутність та функції.
70. Релігія Сходу.
71. Походження та сутність християнства.
72. Іслам як світова релігія, особливості віровчення.
73. Релігія та духовна культура.
74. Релігія та моральність.
75. Релігія та мистецтво.
76. Релігія та церква у сучасній Україні.
77. Релігія і глобальні проблеми сучасності.

3. Література для практичних занять та написання рефератів

Базова

1. Кавалеров А.І., навч.-метод. посіб.: Філософська пропедевтика з курсу – Філософія / А.І. Кавалеров, В.І. Ворніков . – Одеса: Астропринт , 2013. – 96 с.
2. Філософія. Короткий виклад; за ред. проф. С.П. Щерби. – Житомир, Львонок, 2000. – 416 с.
3. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст): Підруч. Для студ. Вищ. Навч. Закл. / Андрущенко В.П. – К.: Тандем, 2000. – 416 с.
4. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій / Горський В.С. – К.: Наукова думка, 1996. – 287 с.
5. Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XV – XVII 12ед. Курс лекцій: Навч. Посібник / Гусев В.І. – К.: Либідь, 1994. – 256 с.
6. Ільїн В.В. Апологія ірраціонального. Філософія для тебе / Ільїн В.В. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005. – 232 с.
7. Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. Філософія: Підручник: В 2 ч. – Ч.1. Історія розвитку філософської думки / Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. – К.: „Альтерпрес”, 2002. – 464 с.
8. Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. Філософія: Підручник: В 2 ч. – Ч.2. Актуальні проблеми сучасності / Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. – К.: „Альтерпрес”, 2002. – 480 с.
9. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник для студентів вищих учбових закладів / Нестеренко В.Г. – К.: Абрис, 1995. – 336 с.
10. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. Посіб. / Огородник І.В., Огородник В.В. – К.: Вища школа, і Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 543 с.
11. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. 4-те видання, виправл. і доповн. / Петрушенко В.Л. – Львів: „Магнолія 2006”, 2008. – 506 с.
12. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: Підручник / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2008. – 592 с.
13. Саух П.Ю. Філософія: навчальний посібник / Саух П.Ю. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
14. Ситниченко Л.А. Першоджерела комунікативної філософії / Ситниченко Л.А. – К.: Либідь, 1996. – 176 с.
15. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. Посібник / Упоряд. Віталій Лях. – К.: Либідь. – 384 с.
16. Філософія: Навч. Посіб. / Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.П. За ред. І.Ф. Надольного. – 5-те вид., – К.: Вікар, 2005. – 455 с.
17. Філософія: Підручник / Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. т. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2002. – 408 с.
18. Філософія Підручник / За загальною редакцією Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибалка В.К. – Харків: Колегіум, 2000. – 672 с.
19. Соціальна філософія: Короткий енциклопедичний словник / Загальна редакція і укладання: Андрущенко В.П., Горлач М.І. – Київ – Харків: ВМП „Рубікон”, 1997. – 400 с.
20. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 744 с.

Допоміжна

21. Бичко А.К. Леся Українка. Світоглядно-філософський погляд. – К., 2000.
22. Горський В. Історія української філософії. – К., 1996.
23. Іваньо І.В. Філософія і стиль мислення Г. Сковороди. – К., 1983.
24. Історія філософії: Підручник / За 13ед.. В.І. Ярошовця. – К., 2002.
25. Кульчицький О. Основи філософії і філософських наук. – Мюнхен- Львів, 1995.
26. Огороднюк І.В. Русин М.Ю. Українська філософія в іменах. – К., 1997.
27. Світогляд і духовна культура. – К., 1993.
28. Сковорода Г. Пізнай в собі людину. – Львів, 1985.
29. Філософія: Курс лекцій. – К., 1994.
30. Хвильовий М. Твори: У 2-х томах. – К., 1992.
31. Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні. – К., 1991.
32. Шевченко Т.Г. І мертвим, і живим, і ненародженим землянам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє // Кобзар. – К., 1972.
33. Філософія – ua-referat. ua-referat.com/Філософія
34. Філософія Навчальні матеріали онлайн pidruchniki.com/filosofiya/

